

Faktapromemoria

Riksdagsår: 2024/25

FPM-nummer: 23

2025-04-02

Handlingsplan för överkomliga energipriser

Klimat- och näringslivsdepartementet

Dokumentbeteckning

COM(2025) 79

Celexnummer 52025DC0079

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. Handlingsplan för överkomliga energipriser – Tillvarata det verkliga värdet av energiunionen för att trygga överkomlig, effektiv och ren energi för alla i EU

Sammanfattning

Den 26 februari 2025 presenterade Europeiska kommissionen sitt meddelande om en handlingsplan för överkomliga energipriser som syftar till att säkerställa effektiv och ren energi för alla européer till ett överkomligt pris. Kommissionen framhåller att de nuvarande höga energipriserna är ett hot mot EU:s konkurrenskraft och presenterar i handlingsplanen åtgärd inom fyra pelare: (I) sänkta energikostnader, (II) fullbordande av energiunionen, (III) attrahera investeringar och (IV) beredskap för energikriser. Kommissionen identifierar flera orsaker till de höga energikostnaderna, såsom beroendet av importerade fossila bränslen och ineffektivitet i elnäten. För att åtgärda detta föreslås åtgärder som att minska nätkostnader, förbättra långsiktig elförsörjning, effektivisera gasmarknaden och öka energieffektiviteten. Vidare föreslås en trepartsöverenskommelse för investeringar och åtgärder för att säkerställa prisstabilitet och beredskap inför energikriser.

Regeringen delar den ansats som präglar given för ren industri och Draghi-rapporten som framhäver teknikneutralitet och varje medlemsstats rätt att välja sin egen energimix. En handlingsplan för överkomliga energipriser bör ge motsvarande förutsättningar för kärnkraft att bidra som för förnybar

energi för att inte missa målet om klimatneutralitet och ökad konkurrenskraft.

Regeringen anser att en verklig energiunion förutsätter att EU bygger ett energisystem som vinner förtroende hos medborgarna. Regeringen anser också att Europa behöver fokusera på energisystemets totala systemkostnader. En övertro på gränsöverskridande förbindelser eller på ett enskilt produktionsslag kommer snarare leda till ett dyrare system för EU:s medborgare och företag, vilket kan resultera i högre elpriser och lägre konkurrenskraft. En avgörande faktor för att sänka systemkostnaden är att nyttja befintlig infrastruktur mer effektivt, där fossilfri planerbar kraft är avgörande. Medlemsstater med interna flaskhalsar bör etablera effektiva prisområden för att inte påverka konkurrenskraften negativt.

1. Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

De senaste åren har energipriser diskuterats på olika beslutsnivåer och inom olika politikområden i EU, som en följd av energikrisen och ökande och volatila el- och gaspriser. Kommissionen presenterade den 13 oktober 2021 ett meddelande med en ”verktygslåda” med förslag på åtgärder för medlemsstater att mildra effekterna av de höga elpriserna. Under 2022 presenterade kommissionen meddelandet REPowerEU med förslag på åtgärder som dels kan minska effekterna av höga energipriser, dels minska importberoendet av fossila bränslen, framför allt från Ryssland. Under 2022-2023 kom rådet överens om tillfälliga krisförordningar inom gas respektive elmarknaderna. I mars 2023 presenterade kommissionen ett förslag på revidering av EU:s elmarknadsdesign, som efter förhandlingar mellan EU:s lagstiftande institutioner trädde i kraft den 16 juli 2024. Meddelandet tar även avstamp från rapporten av den oberoende högnivågruppen under Mario Draghis ledning om EU:s långsiktiga konkurrenskraft, som presenterades den 9 september 2024 som togs fram på initiativ av kommissionens ordförande.

Handlingsplanen för energi till överkomliga priser presenterades den 26 februari och är en del av det övergripande meddelande om given för ren industri, som kommissionen presenterade samma dag.

1.2 Förslagets innehåll

Enligt kommissionen hotar de nuvarande höga energipriserna i stora delar av Europa EU:s globala konkurrenskraft och har gett upphov till att mer än 46 miljoner européer påverkas av energifattigdom. Den menar att industrier och investeringar riskerar att flyttas till länder utanför Europa då energipriserna för industrin inom EU har dubblerats mellan 2014–2020. Detta leder enligt kommissionen potentiellt till nedläggning av kritiska industrier som driver EU:s ekonomi och motståndskraft samt skapar jobb. Kommissionen anser därför att det är brådskande att stärka dagens energiunion och har presenterat en handlingsplan för energi till överkomliga priser bestående av fyra pelare i vilken omedelbara åtgärder föreslås. Dessa pelare är; (I) sänka energikostnaderna, (II) fullborda energiunionen, (III) attrahera investeringar, och (IV) vara redo för potentiella energikriser.

1.2.1 Orsaker till höga energikostnader i EU

Kommissionen framhåller att höga energipriser i Europa orsakas av flera faktorer. Som en av dessa orsaker framhåller kommissionen EU:s beroende av importerade fossila bränslen som den menar leder till volatilitet i energipriser och högre leveranskostnader. Eftersom en betydande andel av EU:s energimix fortfarande består av fossila bränslen, bedömer kommissionen att importkostnader för fossila bränslen har en stor inverkan på konsumenternas energikostnader.

Kommissionen anser även att ineffektivitet och brist på integration av elsystemet påverkar energikostnaden. Trots att EU har ett av de mest integrerade elnäten i världen, menar kommissionen att långa tillståndsförfaranden för renare energikällor och nätprojekt hämmar ytterligare framsteg. Dessutom driver ökade systemkostnader, som består av nättariffer, skatter och avgifter, upp de sammanlagda elkostnaderna. Kommissionen ger uttryck för att dessa kan komma att stiga ytterligare när det behövs göras stora investeringar i elnäten de kommande åren.

1.2.2 En verklig energiunion för energi till överkomligt pris

Kommissionen anger tre möjliggörare för att uppnå en verklig energiunion. För det första behövs en fullt integrerad energimarknad med ett sammankopplat och digitaliserat nät samt en sammanhållen reglering och styrning. Detta kräver omfattande nätuppdateringar med fokus på kostnadseffektivitet och regionalt samarbete. För det andra behövs ett fossilfritt energisystem som kräver betydande ökning av ren energi och

elektrifiering. Dessutom menar kommissionen att minskning av fossila bränslen i det europeiska energisystemet skulle skydda konsumenter ytterligare från volatila energipriser. Slutligen vill kommissionen fortsätta diversifiera och minska efterfrågan på naturgas för att skapa en mer transparent och konkurrenskraftig gasmarknad, där vikten av att säkerställa rättvisa handelsvillkor och utnyttja EU:s kollektiva styrka särskilt betonas.

1.2.3 Pelare I: Sänka energikostnaderna

För att sänka energikostnaderna anser kommissionen att EU behöver ta itu med tre kostnadskomponenter. Dessa är nät- och systemkostnader, beskattning och att uppnå lägre kostnader genom effektivitet och konkurrens på slutkundsmarknaden. Även en väl fungerande gasmarknad anser kommissionen vara central för att minska både gas- och elpriser. Den anger också att energieffektivitet och energibesparingar kan minska mängden el som konsumenter behöver köpa och därigenom sänka elpriset.

Åtgärd 1: Göra elräkningar mer överkomliga

För att minska nättariffernas andel av elräkningen och sänka kostnaderna för elsystemet i stort anser kommissionen att utformningen av nättarifferna måste bli mer ändamålsenlig. Dessutom bedöms en spridning av elnätsinvesteringar över tid kunna bidra till att hålla konsumentkostnaderna under kontroll. Kommissionen anser att elskatter bör sänkas och att icke-energirelaterade kostnadskomponenter tas bort från elräkningarna. Det framhålls av kommissionen som nödvändigt att öka konkurrensen på slutkundsmarknaden, så att konsumenter kan byta till billigare leverantörer och dra nytta av förnybar energi.

Åtgärd 2: Minska kostnaden för elförsörjning

För att bidra till lägre elkostnader anser kommissionen att långsiktiga elköpsavtal, så kallade Power Purchase Agreements (PPA), kan möjliggöra tillgång till stabilare elpriser. Kommissionen kommer därmed att främja en ökad användning av PPA, exempelvis genom lanseringen av ett pilotprogram tillsammans med europeiska investeringsbanken (EIB). Vidare avser kommissionen att minska tillståndstider för ny ren energiförsörjning och infrastruktur genom att bl.a. lägga fram lagförslag som en del av kommande paket för europeiska elnät. Detta ska bygga vidare på EU:s handlingsplan för elnät. Kommissionen bedömer att näten behöver effektiviseras och moderniseras för att säkerställa ett optimalt energiflöde. Kommissionen anser även att det finns ett behov av att bygga sammanlänkningslinjer. Slutligen

ska obalanser mellan utbud och efterfrågan balanseras genom att använda lagrings- och efterfrågefleksibilitet.

Åtgärd 3: Säkerställa en välfungerande gasmarknad

Kommissionen aviserar inrättandet av en insatsgrupp för gasmarknaden för att granska EU:s naturgasmarknader och vid behov vidta åtgärder för att säkerställa optimal funktion.

Åtgärd 4: Energieffektivitet – att leverera energibesparingar

Kommissionen ska förbättra tillgången till kapital och ge ekonomiska incitament för att stödja aktörer som tillhandahåller energieffektiviseringslösningar genom den europeiska koalitionen för finansiering av energieffektivitet. Detta ska genomföras genom att bl.a. stärka nationell marknadsövervakning och tillsyn samt uppdatera energimärkningar och förbättra IT-verktyg.

1.2.4 Pelare II: Fullborda energiunionen

De kommande månaderna avser kommissionen att lansera en rad initiativ som syftar till att stärka styrningen av energiunionen, främja ren energi, förbättra försörjningstryggheten och minska energikostnaderna för konsumenter och företag.

Åtgärd 5: Fullborda energiunionen

För att skapa en fullständig energiunion anser kommissionen att EU behöver sträva mot en fullt integrerad energimarknad med sammankopplade nätverk och sammanhängande styrningsramverk. För att åstadkomma detta ska kommissionen lansera en särskild insatsgrupp, förbereda en vitbok om djupare integration av elmarknaden och revidera förordningen om styrningen av energiunionen och av klimatåtgärder. Kommissionen ska även presentera en strategi för investeringar i ren energi och ett uppdaterat vägledande program för kärnenergi ('Nuclear Illustrative Programme', PINC) under 2025. Dessutom kommer en elektrifieringshandlingsplan, en strategisk färdplan för digitalisering och en strategi för uppvärmning och kylning föreslås.

1.2.5 Pelare III: Attrahera investeringar

Åtgärd 6: Etablera ett tredelat avtal för överkomlig energi för Europas industri

För att uppnå en fullbordad energiunion med ren energi till överkomliga priser krävs betydande investeringar under det kommande decenniet. Kommissionen avser därför att etablera ett trepartskontrakt för energi till överkomliga priser mellan offentlig sektor, rena energiproducenter och den energikonsumerande industrin. Detta förväntas etableras under 2025. Ett brett trepartskontrakt kommer enligt kommissionen att ge förutsägbarhet för energiproducenter och stödja affärsmodeller inom sektorn genom stöd från kommissionen, EIB och medlemsstaterna vilket gör det möjligt att minska risken för investeringar och främja tillväxt. Kontraktet syftar även till att öka transparens och säkerhet hos producenter och energikonsumenterna, vilket i sin tur skapar ett gynnsamt investeringsklimat.

1.2.6 Pelare IV: Vara redo för potentiella energikriser

Åtgärd 7: Säkerställa leveranssäkerhet för prisstabilitet

EU behöver enligt kommissionen vara redo för potentiella energikriser genom att öka motståndskraften i energisystemet och begränsa prisvolatiliteten på energi. Prisstabilitet åstadkoms enligt kommissionen genom ett ramverk som tar i beaktning lärdomar från den senaste energikrisen. Kommissionen avser därmed presentera en revidering av EU:s nuvarande regelverk för energisäkerhet tidigt 2026.

Åtgärd 8: Beredskap för priskriser

För att undvika pristopp under energikriser vill kommissionen vägleda medlemsstater i att utveckla och implementera system för att sänka efterfrågan på energi under pristopp genom att införa ersättningsincitament för konsumenterna. Systemoperatörerna för el ska minska efterfrågan under toppbelastningstimmar och skjuta upp efterfrågan till senare. Vidare vill kommissionen öka gränsöverskridande tillgång av energi till ett överkomligt pris. Detta ska genomföras genom att samarbeta med systemoperatörerna för el och nationella tillsynsmyndigheter för att säkerställa tillfälliga öknings av tillgängliga gränsöverskridande kapaciteter i vissa situationer. Slutligen, eftersom naturgas förväntas förbli en viktig prissättare för el även under de kommande åren, är kommissionen redo att stödja medlemsstater vid utformandet av statliga stödåtgärder för att ge medlemsstater möjlighet att ta itu med extrema pristopp.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Inte aktuellt. Meddelandet utgör inte bindande lagstiftning.

1.4 Budgetära konsekvenser och konsekvensanalys

Inte aktuellt då meddelandet endast utgör en övergripande handlingsplan.

2. Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen anser att Europa behöver en energipolitik med teknikneutralitet som överordnad vägledande princip. Alla inhemska fossilfria energislag, inklusive vindkraft, kärnkraft och bioenergi, behöver bidra till energiomställningen. Regeringen delar den ansats som präglar given för ren industri och Draghi-rapporten som framhäver teknikneutralitet och varje medlemsstats rätt att välja sin egen energimix. Vidare delar regeringen kommissionens bedömning att höga energipriser är ett strukturellt problem för Europas konkurrenskraft. En handlingsplan för överkomliga energipriser bör således ge motsvarande förutsättningar för kärnkraft att bidra som för förnybar energi för att inte missa målet om klimatneutralitet och ökad konkurrenskraft.

Europa får inte tappa fokus på målet att leverera fossilfri energi till överkomliga priser till våra medborgare och företag. Regeringen anser att elproduktion och nät måste utvecklas utifrån konsumenters behov och efterfrågan. Investeringar i fossilfri elproduktion och nät kommer att göras om det finns rätt förutsättningar, som att företag och hushåll i EU kan ansluta till elnäten med leveranssäker el till överkomliga och stabila priser.

En verklig och som kommissionen beskriver det fullbordad energunion förutsätter att EU bygger ett energisystem som vinner förtroende hos medborgarna. Regeringen bedömer att det finns en risk att förtroendet för den inre elmarknaden och marknadsintegration skadas om enskilda medlemsländer driver en elmarknadspolitik som avviker mycket från det EU-gemensamma regelverket och det får negativa effekter på elpriser i andra länder.

Regeringen anser att dagens europeiska elmarknadsdesign i huvudsak är ändamålsenlig, men medlemsländerna behöver göra sin hemläxa och genomföra den överenskomna lagstiftningen för att säkerställa både

leveranssäkerhet och rimliga elpriser. Inriktningen nu behöver vara på genomförande, inte på ny detaljreglering. I stället anser regeringen att alla möjligheter till förenkling och minskad detaljreglering bör övervägas.

Regeringen anser också att Europa behöver fokusera på energisystemets totala systemkostnader. En övertro på gränsöverskridande förbindelser eller på ett enskilt produktionsslag kommer snarare leda till ett dyrare system för EU:s medborgare och företag med ökade elpriser och lägre konkurrenskraft som följd.

En avgörande faktor för att sänka systemkostnaden är att nyttja befintlig infrastruktur mer effektivt. För detta ändamål är fossilfri planerbar kraft avgörande. Det är avgörande att medlemsstater med interna flaskhalsar etablerar effektiva prisområden eftersom det påverkar andra medlemsstater och därmed konkurrenskraften. Interna flaskhalsar bör också hanteras före ökade satsningar på sammanlänknings mellan medlemsländer.

Regeringen anser att de nyss antagna direktiven och förordningarna måste få effekt och utvärderas innan ytterligare EU-lagstiftning på miljötillståndsområdet övervägs. Framför allt har medlemsländerna själva stora möjligheter att förbättra sina nationella processer och lagstiftningar. Mer EU-lagstiftning riskerar i stället att orsaka mer administration och ökad resursåtgång.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

EU-institutionernas, förutom kommissionens, ståndpunkter är ännu inte kända.

2.4 Remissinstansernas och andra intressenters ståndpunkter

Meddelandet har inte sänts på remiss.

3. Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Inte aktuellt då meddelandet endast utgör en övergripande handlingsplan.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna

Inte aktuellt då meddelandet endast utgör en övergripande handlingsplan.

4. Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Handlingsplanen för energi till överkomliga priser diskuterades vid energiministermötet TTE Energi den 17 mars 2025.

4.2 Fackuttryck och termer

EIB – Europeiska investeringsbanken

Nätтарiff – Den avgift som elnätsföretagen tar ut av sina nätkunder

PPA – Power Purchase Agreements eller långsiktiga elköpsavtal